

князъ, ни вождъ, въобще нѣмало никакъвъ спасителъ или избавителъ; всичко се изпокрило предъ страха отъ измаелитѣ и даже храбритѣ юнашки сърдца се превърнали въ слаби женски сърдца. Останалитѣ по чудо живи съ право завиждали тогава на умрѣлитѣ“.

Великиятъ везиръ Хайрединъ и Евреносъ-бегъ заели Кавала, Драма, Сересъ, Зихна, Верея (Караферия) и Кукушъ; войскитѣ имъ стигали дори до границитѣ на Албания и Сърбия. Сръбскитѣ владѣтели на Горна Македония били принудени да се покорятъ на турцитѣ и да имъ обещають военна помощъ и противъ вѣрующи и противъ невѣрници⁴³. За двама отъ тѣхъ, често възпѣванитѣ сръбски князе *Марко* и *Константинъ*, заслужва да се поговори по-подробно.

Кралъ Марко, синъ на Вълкашина, ималъ за столица града Прилѣпъ. Замъкътъ му билъ построенъ на една стрѣмна скала съ два върха, която стърчи на височина 300 фута, на четвъртъ часъ на западъ отъ сегашния градъ Прилѣпъ; и сега още тамъ се виждатъ развалини, които народътъ нарича „Маркови кули“. Подъ южния склонъ на скалата, върху която билъ построенъ замъкътъ, билъ разположенъ стариятъ градъ Прилѣпъ, сега (1878 г.) село съ 150 къщи и съ 6—7 черкви, наречено Варошъ. На една отъ стенитъ въ черквата св. Михаилъ има образъ на кралъ Михаила съ корона и съ скиптеръ. Срѣщатъ се и монети съ надписъ: „въ Христа Бога благовѣрни кралъ Марко“⁴⁴. При „Маркова рѣка“, която недалечъ отъ Скопие се влива въ Вардаръ, до селото Сушица се намира често възпѣваниятъ „Крале Марковъ манастиръ“ св. Димитрий⁴⁵. Марковата държава се простирала отъ Шаръ до границитѣ на Тесалия.

Личността на Марко, любимца на народнитѣ предания, е малко изяснена исторически. Най-добре сж познати неговитѣ спорове за владението на Костуръ. Марко живѣлъ отначало съ Теодора, жена на нѣкой си Гьргуръ; по-късно се оженилъ за Елена, дъщеря на князъ Родославъ Хлапенъ Верейски, като се задължилъ да предаде на тѣста си своята любовница. Елена обаче се държала толкова неприлично, та Марко решилъ да я изгони. Тя отишла въ Костуръ и предала града на Балша II (1380), който успѣлъ да разшири територията си отъ Шкодра и Зета до Драчъ, Валона и Канина, но поискала отъ него да изгони жена си, дъщерята на бератския деспотъ, и да се ожени за нея. Напраздно се мжчилъ Марко съ помощта на турцитѣ да превземе отново Костуръ. Елена и при Балша се държала толкова зле, че и той се принудилъ следъ нѣколко месеца да я изпрати на заточение, а следъ това и да я изгони⁴⁶. Друго едно известие въ запискитѣ на албанския деспотъ Иванъ Мусаки разправя, че Андрей II Мусаки, владѣтель на Бератъ, на областта Корча и на равнината Мусаки, излѣзълъ съ двамата си зетьове Балша II и Роба Охридски срещу Марко и му отнелъ Костуръ, който ужъ отъ старо време принадлежалъ на Мусаки⁴⁷. Напълно достоверно е това, че на 18 декемврий 1380 г. въ Янина пристигнали отъ Кастория двама пратеници, за да предадатъ на деспота Тома, доведения братъ на Елена, а значи баджаѱакъ на Марко, крепостта Сервия; деспотътъ, обаче, ги затворилъ въ тъмница, за да ги накара да му дадатъ пари⁴⁸. За издирване на историческитѣ основания, върху които сж създадени народнитѣ предания, голѣмъ интересъ би представляла една народна пѣсенъ, която и сега се пѣе още въ Прилѣпъ и въ която се разказва, какъ Елена Марковица обичала красивия Дука и какъ ревнивиятъ Марко, като узналъ за тая връзка отъ пѣсенята на две момичета, които бѣлѣли платно на „Джбовъ кладенецъ“, наказалъ невѣрната си съпруга съ живо изгаряне⁴⁹.